

Het Verhaal van Woerden

Verhaal 09

Woerden hoofdstad van het groene hart

Nabije stad

Woerden ligt op korte afstand van vijf grote steden: Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag en Gouda. Veel Woerdenaren reizen daar naartoe voor hun werk, voor onderwijs, voor shopping en voor culturele activiteiten, zoals film, theater en museumbezoek. Maar deze situatie bestaat pas sinds het midden van de 20^e eeuw. Daarvoor, en dat gaat wel terug tot de middeleeuwen, is Woerden juist de plaats om naartoe te gaan. Alleen als je veel geld hebt, in de handel zit of een hoge bestuursfunctie hebt, kun je lange en dure reizen maken. Voor gewone mensen zit dat er niet in. Daarom richten zij zich op de meest nabije stad: Woerden.

Klein maar belangrijk

Eigenlijk begint deze centrumfunctie zich al te ontwikkelen in de Romeinse tijd. In het Romeinse *castellum*, en vooral in het naastgelegen kampdorp, wordt handel gedreven. Later, in de vroege middeleeuwen, verschijnt er op de restanten van het Romeinse fort een houten kerkje, en nog weer later een stenen kerk – de huidige Petruskerk. Gelovigen komen uit de hele omgeving naar deze kerken toe, wisselen er nieuwtjes uit en maken gebruik van de plaatselijke markt. Nog weer later ontstaan, in de ontginningen van de veenmoerassen, kleine woonkernen. Soms liggen die aan een watergang, zoals Harmelen, en soms op een kleine verhoging in het landschap, zoals Kamerik en Waarder. Ook dan hebben de bewoners van deze kleine plaatsjes vaak te maken met Woerden.

Strategisch belang

Het nieuw verworven gebied is van groot strategisch belang. De graven van Holland willen het graag inlijven bij hun gebieden. Maar de bisschop van Utrecht vindt dat alles onder het Sticht moet vallen. Zo ontstaat steeds ruzie in het Stichts-Hollandse grensgebied: wie is er de baas? In het begin van de 14^e eeuw is Woerden en omgeving Hollands gebied. De graven van Holland versterken Woerden in 1410 – 1415 met een kasteel (het huidige kasteel), en kennen de plaats in 1372 stadsrechten toe. Daarnaast

is Woerden ook de bestuurszetel van het Land van Woerden en het bijbehorende Groot-Waterschap. Kortom, de stad ontwikkelt zich tot hoofdstad van de regio.

Marktrecht

In de 15^e eeuw trekt de economie van Woerden aan. De ontginners van de veengebieden brengen hun opbrengsten naar de markt om ze te verkopen. Op 5 juli 1410 bepaalt hertog Jan van Beieren, die op dat moment de baas is over de streek, dat Woerden ook marktrechten krijgt. Op 29, 30 en 31 juli van elk jaar is er een paardenmarkt en op 10 oktober een koeienmarkt. Rond de markt in juli is de stad veilig en vrij toegankelijk voor iedereen. Gespuis is dan uit de stad verbannen.

Koeiemart

De jaarmarkt bestaat nog altijd in de vorm van de "Koeiemart", die sinds het begin van de 19^e eeuw wordt gehouden op de derde woensdag van oktober. Tot aan het begin van de 21^e eeuw is er dan ook nog daadwerkelijk een handel in rundvee. Veemarkten worden daarna landelijk verboden vanwege het gevaar van besmettelijke veeziekten. De traditie blijft echter voortbestaan. Oud inwoners van Woerden komen graag jaarlijks terug voor de "Koeiemart" en laten zich typische Woerdse-mart gerechten, zoals erwtensoep en poffertjes, goed smaken. Sinds 2017 behoort de "Koeiemart" tot het nationaal cultuurhistorisch erfgoed.

Waren en kaas

Naast de jaarmarkt is er ook de wekelijkse warenmarkt. En sinds 1885 is er ook een kaasmarkt! Die trekt kaasboeren en handelaren waarbij de kaas tegen de juiste prijs van eigenaar wisselt. Tegelijkertijd kopen de marktbezoekers ook andere waren en regelen ze hun zaakjes in de stad. Natuurlijk zijn er elders in de regio ook kaasmarkten. Maar voor de kaasboeren uit het Land van Woerden is Gouda te ver weg. Ook de markten van Oudewater, Breukelen en Uithoorn zijn voor hen niet erg praktisch. Alleen de kaasmarkt in Bodegraven wordt net zo druk bezocht als die van Woerden. In de 21^e eeuw bestaat de Woerdense kaasmarkt nog steeds in een toeristische vorm. Overigens wordt op de warenmarkt op woensdag, en de streekmarkt op zaterdag, nog steeds kaas verhandeld. Maar nu rechtstreeks aan de consument!

Regionale functie

Ook in de 20^e eeuw is Woerden een belangrijk centrum voor de omgeving. Inwoners van Kamerik, Zegveld, Waarder, Linschoten en in wat mindere mate Harmelen, maken gebruik van het Rooms-katholieke ziekenhuis (1922) en enkele jaren later ook van het Algemeen Ziekenhuis, sturen hun kinderen naar de HBS, de Ambachtsschool of de Landbouwschool. Wie zich schuldig maakt aan een vergrijp of een misdaad, komt voor zijn proces naar het kantongerecht in Woerden. Dat kantongerecht verdwijnt in 1934.

Nieuwe kansen

Na de Tweede Wereldoorlog verliest Woerden stap voor stap de centrumfunctie. De wegen zijn dan goed en er is een prima netwerk van trein- en busverbindingen. Het

reizen is niet meer voorbehouden aan de rijken. En dus verlegt de aandacht zich naar de grote steden in de omgeving. Woerden verliest ook belangrijke faciliteiten, zoals het Algemeen Ziekenhuis. Dat gaat op in het Hofpoortziekenhuis. Op zijn beurt wordt dat ingelijfd door het St. Antoniusziekenhuis, waarbij de locatie Woerden degradeert tot een polikliniek zonder huisartsenpost. Aan de andere kant heeft Woerden wel steeds meer te bieden op het gebied van cultuur, horeca, evenementen en toeristisch interessante plekken. Daarmee verandert de klassieke centrumfunctie in een moderne "hoofdstad van het Groene Hart" voor streekbewoners en toeristen. De eeuwenoude centrumfunctie gaat dus niet verloren!

Meer weten?

Algemeen:

- Blijdenstijn, Roland *Waardevol Woerden in ontwikkeling: een cultuurhistorische effectrapportage van de binnenstad van Woerden* (Woerden, 1999)
- Haartsen, Adriaan *Het Land van Woerden* (Woerden, 2003)
- Plomp, Nico *Woerden 600 jaar stad* (Woerden, 1972)

Rechten

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van de tekst is toegestaan onder vermelding van "Bron: Het Verhaal van Woerden".